

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการบริหารงานองค์กรข่าวในสภาวะวิกฤต กรณีศึกษา : การเปลี่ยนผ่านสถานีโทรทัศน์ไอทีวี สู่สถานีโทรทัศน์ไอทีวี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี (ทีไอทีวี) ในสภาวะวิกฤต และศึกษาการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบ ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี (ทีไอทีวี) อันมีผลกระทบต่อกองบรรณาธิการข่าว ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาการศึกษาค้างนี้เป็นเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ซึ่งเริ่มคำสั่งชำระค่าสัมปทานและค่าปรับ จนถึงขณะที่มีการเปลี่ยนแปลง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 ไปสิ้นสุดเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2550 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคล (Individual Interview) กับผู้บริหารฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และพนักงานสถานีโทรทัศน์ไอทีวี และการวิจัยเอกสาร (Document Research) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในแต่ละประเด็น ตามหัวข้อดังนี้

ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และการนำไปสู่สถานีโทรทัศน์ไอทีวี

สถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีแนวคิดการก่อตั้งเกิดขึ้นในรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ภายหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ด้วยความต้องการสื่อที่มีความอิสระ ซึ่งมีเสียงเรียกร้องจากประชาชนให้เปิดดำเนินการสถานีโทรทัศน์เสรีเพื่อให้คนไทยมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นกลางอย่างแท้จริง ต่อมาแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชน เพื่อป้องกันการผูกขาด โดยมีสัดส่วนเนื้อหารายการข่าวและสาระไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 และรายการบันเทิง ไม่เกินร้อยละ 30 ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 กลุ่มชินคอร์ปอเรชั่นเข้ามาถือหุ้นบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) และมอบสิทธิการบริหารให้กับกลุ่มบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น

ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2547 คณะอนุญาโตตุลาการ ได้วินิจฉัยชี้ขาด ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีปรับลดค่าสัมปทานให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวี เป็นปีละ 230 ล้านบาท พร้อมทั้งอนุญาตให้สถานีไอทีวีแก้ไขสัดส่วนการออกอากาศรายการข่าว/สาระต่อรายการบันเทิง จากเดิมสัดส่วน 70:30 เป็นสัดส่วน 50:50 แต่เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ศาลปกครอง

กลางมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของอนุญาโตตุลาการที่ชี้ขาดให้ลดค่าสัมปทานแก่สถานีโทรทัศน์ไอทีวี จากคำพิพากษาดังกล่าวส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวีต้องจ่ายค่าสัมปทานปีละ 1,000 ล้านบาทเช่นเดิม และต้องปรับสัดส่วนรายการข่าว/สาระต่อรายการบันเทิงกลับไปเป็นสัดส่วน 70:30

คณะรัฐมนตรี ของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้มีมติ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 กำหนดว่าหากบริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) ไม่สามารถจ่ายค่าสัมปทานที่ค้างอยู่ทั้งสิ้น 2,210 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี เป็นจำนวนเงินรวม 464.5 ล้านบาท และค่าปรับกรณีทำผิดสัญญาเรื่องผังรายการอีกกว่า 97,760 ล้านบาทได้ ภายในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 ทางสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) จะดำเนินการยกเลิกสัญญาสัมปทานการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์โดยทันที และคณะรัฐมนตรีได้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ชั่วคราว จำนวน 9 คน เพื่อดำเนินการบริหารงานสถานีโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์ไอทีวีไม่ชำระเงินค่าสัมปทานค้างจ่าย จึงมีมติเปลี่ยนชื่อสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี (TITV-Thailand Independent Television) พร้อมกับได้มีการประชุมหาข้อยุติเรื่องกฎหมายและแผนดำเนินงานเข้าบริหารสถานี ภายหลังจากยกเลิกสัมปทาน ในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 และในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2550 สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีเริ่มออกอากาศอย่างเป็นทางการวันแรก

การบริหารงานฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี (ทีไอทีวี) ในสภาวะวิกฤติ

วิกฤตการณ์ของการเปลี่ยนผ่านจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไปสู่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีในช่วง วันที่ 27 กุมภาพันธ์-7 มีนาคม 2550 ถือเป็นช่วงที่วิกฤตที่สุด โดยมีคำสั่งจากคณะรัฐมนตรี กำหนดการชำระเงินภายในวันที่ 7 มีนาคม 2550 ซึ่งหากสถานีไอทีวีไม่ชำระเงินภายในกำหนดได้ จะยกเลิกสัมปทาน พร้อมทั้งกำหนดคณะผู้บริหารชุดใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทน การบริหารงานสถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อถูกเปลี่ยนชื่อเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี มีการเปลี่ยนแปลงแต่ละประเด็นดังนี้

1. แนวคิดการจัดตั้งทีวีสาธารณะ ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งมีปัญหาเรื่องระเบียบข้อบังคับและความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มที่หลากหลาย ทำให้สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีใช้รูปแบบการบริหารแบบ SDU ในอนาคตการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีเป็นทีวีสาธารณะอาจเกิดขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย แต่อย่างไรก็ตาม สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีถือว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่นำเสนอข่าวประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะมากที่สุด และยังคงยึดหลักและนโยบาย

การเป็นที่วิเศษไม่เอนเอียง เป็นกลาง และไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

2. นโยบาย แต่เดิมสถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีนโยบายถึงความเป็นที่วิเศษ ที่มีความรวดเร็วในการทำงาน แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี ด้วยลักษณะการทำงานแบบกึ่งราชการที่มีขั้นตอนที่เพิ่มมากขึ้น เช่น การเบิกจ่ายเงิน การขออนุมัติงบประมาณ เป็นต้น ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้าได้

3. โครงสร้างการบริหารงาน โครงสร้างการบริหารของสถานีทีไอทีวีมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะผู้บริหารระดับบนเท่านั้น แต่ในส่วนของฝ่ายข่าวยังคงใช้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ชุดเดิม แต่รูปแบบการทำงานเปลี่ยนแปลงไปจากระบบบริษัทเอกชน มาเป็นรูปแบบกึ่งราชการที่จะต้องมีการเบิกจ่าย และมีคำสั่งจากกรมประชาสัมพันธ์ให้นำเสนอข่าวตามคำสั่งนั้น ๆ ซึ่งทำให้เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานที่เกิดความล่าช้า และความไม่เป็นกลางในการนำเสนอข่าว

4. รูปแบบการบริหารจัดการ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนไป โดยปรับเปลี่ยนจากระบบบริษัทเอกชน มาเป็นรูปแบบกึ่งราชการที่จะต้องมีการอนุมัติเบิกจ่าย และมีคำสั่งจากกรมประชาสัมพันธ์ให้นำเสนอข่าวตามคำสั่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวการเมือง จึงนำมาซึ่งปัญหาในการปฏิบัติงานที่เกิดความล่าช้า และความไม่เป็นกลางในการนำเสนอข่าว

5. วัฒนธรรมองค์กร สถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีวัฒนธรรมองค์กรที่โดดเด่นและแตกต่างจากสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นตรงความรวดเร็วในการนำเสนอข่าว ความทุ่มเทในการทำงาน และการยึดหลักวิชาชีพในการทำงาน เมื่อสถานีโทรทัศน์เกิดวิกฤตการณ์และเปลี่ยนมาเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี พนักงานลาออกไปจำนวนหนึ่ง แต่พนักงานที่เหลืออยู่ก็ยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมองค์กรเหล่านี้เอาไว้ โดยความรวดเร็วในการนำเสนอข่าว ถึงแม้จะมีอุปสรรคในการทำงานแต่ก็พยายามรักษาวัฒนธรรมอันนี้เอาไว้ ความทุ่มเทในการทำงานพนักงานที่เหลืออยู่ล้วนแล้วเป็นพนักงานคุณภาพที่รักองค์กรและมีความทุ่มเทขั้นเลิศ ส่วนการยึดหลักวิชาชีพในการปฏิบัติงาน ไม่สามารถทำดีเท่าใดนักเมื่อมีการเปลี่ยนไปอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีการแทรกแซงจากอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบางครั้งสามารถยังคงรักษาอุดมการณ์ของตนเองไว้ได้ แต่บางครั้งก็จะต้องกระทำตามคำสั่ง เพื่อรักษาความอยู่รอดขององค์กรและตนเอง

6. การบริหารงานบุคคล วิกฤตการณ์ของการเปลี่ยนผ่านจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไปสู่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี เกิดวิกฤตในเรื่องพนักงานในองค์กรส่วนหนึ่งได้ลาออก คนในองค์กรขาดอุดมการณ์ สภาพจิตใจที่ขาดความไม่มั่นคงและไม่ทราบอนาคต เป็นความไม่มั่นคงในหลายเรื่อง ได้แก่ รายได้ สถานะขององค์กร และสถานการณ์การทำงานของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการนำเสนอข่าว

1. การปรับรูปแบบรายการ การเปลี่ยนแปลงจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไปสู่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่นั้น ทำให้พนักงานและนักข่าวบางส่วนลาออกไป สถานีโทรทัศน์จึงต้องปรับรูปแบบบางรายการ ดังที่ยกตัวอย่างไปข้างต้น คือ รายการ “Hot News” และรายการ “ตัวจริงชัดเจน” ผลกระทบที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้สถานีต้องปรับรูปแบบรายการไป แต่อย่างไรก็ตามสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่ยังคงรักษาคุณภาพของการนำเสนอข่าวไว้ได้

2. งบประมาณ หลังจากประสบปัญหาเรื่องการเงิน ซึ่งเกิดขึ้นทั้งกับองค์กรและพนักงาน รายได้องค์กรลดลงและถูกจำกัดการเบิกจ่าย ทำให้งบประมาณฝ่ายข่าวที่มีอยู่เดิมต้องตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปมากที่สุด การทำงานเต็มไปด้วยความยากลำบาก สำหรับวิกฤตการเงินของพนักงาน ในช่วงเปลี่ยนผ่านพนักงานไม่ได้รับเงินเดือนนานถึง 4 เดือน โบนัสและสวัสดิการไม่มี รวมทั้งสูญเสียความเชื่อมั่นทางการเงินในการติดต่อทางการเงินกับบุคคลภายนอกอีกด้วย หลังจากนั้นกรมประชาสัมพันธ์ได้ออกระเบียบว่าด้วยเงินรายได้ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบยู เอช เอฟ (รายละเอียดดังภาคผนวก) โดยให้สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่มอบเงินรายได้ทั้งหมดให้กับกรมประชาสัมพันธ์ และส่วนการอนุมัติการจ่ายเงินและการกอหน้ผูกพันทั้งหมด ให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย

3. ผลกระทบต่อการนำเสนอข่าวของกองบรรณาธิการ การแทรกแซงทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับทั้งสถานีโทรทัศน์ไอทีวีและในช่วงเปลี่ยนมาเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่มีกลุ่มผู้แทรกแซงต่างกัน กล่าวคือ ในช่วงบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีการแทรกแซงจาก พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรบ้าง แต่ไม่มากนัก ภายหลังจากการรัฐประหารการแทรกแซงทางการเมืองต่อสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเกิดขึ้นอย่างหนัก ซึ่งถูกแทรกแซงจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ภายหลังจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเปลี่ยนมาเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่ อยู่ภายใต้การดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ มีกฎระเบียบมากมายตามระบบราชการ มีการแทรกแซงทางการเมืองลดลงจากในช่วงเป็นสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่อยู่ภายหลังจากการรัฐประหาร แต่ก็ยังมีการออกคำสั่งเป็นจดหมายและมีบทลงโทษเมื่อไม่กระทำตาม

การนำเสนอเนื้อหาของข่าวโดยปราศจากความกลัวหรือเข้าข้างผู้มีอิทธิพล ในช่วงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีและสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในช่วงสมัยสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นส่วนใหญ่ การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอเพียงแต่พูดคุ้ยตักเตือน ส่วนข่าวที่ต้องการให้นำเสนอในช่วงนี้ใช้วิธีการซื้อเวลาออกอากาศต่อมาภายหลังจากการรัฐประหาร เนื้อหาสาระของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ถูกห้ามงดออกอากาศ รวมทั้ง

ข่าวความรุนแรงของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และข่าวอาชญากรรม ต่อมาในช่วงสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีการห้ามนำเสนอข่าวความรุนแรงของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และให้ลดข่าวอาชญากรรมลงยังคงถูกห้ามอยู่ และมีคำสั่งให้เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของข่าวในส่วน of ข่าวประชาสัมพันธ์ของกรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และกองทัพทหาร กล่าวได้ว่า ในช่วงสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีมีการนำเสนอเนื้อหาสาระของข่าวโดยปราศจากความกลัวหรือเข้าข้างผู้มีอิทธิพลมากกว่าในช่วงสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี

ข่าวที่ถูกห้ามนำเสนอ ในช่วงภายหลังการทำรัฐประหาร คือ ข่าวของนายวมทองไพรวลัย แท็กซี่พลี ถูกสังหารจับไม่ให้ออกรายการอีกครั้งในรายการฮอตนิวส์ ข่าวที่ห้ามนำเสนอส่วนใหญ่คือการห้ามนำเสนอข่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และสมาชิกพรรคไทยรักไทย ซึ่งทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในชาติ ส่วนคุณค่าข่าวที่ลดลงมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ การเข้ามาควบคุมจากรัฐบาล ซึ่งทำให้การนำเสนอข่าวไม่ลึกซึ้งอย่างที่ควรจะเป็นในอดีต เหตุผลประการที่สอง คือ ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณในการทำข่าว ซึ่งการทำงานจำเป็นต้องคำนึงถึงความประหยัด

แนวทางการแก้ปัญหา

1. การแก้ไขปัญหในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีกระทำอยู่ 3 วิธี คือ 1) การสร้างจุดยืนของตนเอง โดยยึดแนวคิดทีไอทีวีเสรี เป็นสิ่งที่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวียึดถืออยู่ตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี 2) การโต้แย้ง ด้วยการเพิกเฉยต่อคำสั่งและการควบคุมจากรมประชาสัมพันธ์และกองทัพ และ 3) การเพิ่มข่าวภูมิภาคให้ใกล้ชิดประชาชนมากขึ้น เพื่อลดความรุนแรงในกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิธีการแก้ไขปัญหทั้งหมดที่กล่าวถึงนี้ จุดประสงค์ก็เพื่อให้ยังคงรักษาสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีเพื่อให้ยังคงมีความเป็นกลางและสามารถนำเสนอข่าวอย่างทั่วถึงกับทุกฝ่ายในสังคม

2. ความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติงานในหน่วยงานอยู่ภายใต้ระเบียบของรัฐกับของเอกชน การแก้ไขปัญหในเรื่องโครงสร้างองค์กร พนักงานและเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์สามารถแก้ไขวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นจากแต่คำเดิมคำสั่งที่สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีถูกสั่งปิด โดยพนักงานได้รวมตัวกันลงรายชื่อต่อรัฐบาล ยื่นหนังสือต่อศาลปกครองให้คุ้มครองการออกอากาศชั่วคราว โดยมีคำสั่งให้สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี เปลี่ยนชื่อเป็น สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี และอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมประชาสัมพันธ์

การอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ การนำเสนอข่าวในบางครั้งมี

คำสั่งและการตรวจสอบจากผู้บริหารจากกรมประชาสัมพันธ์ และมีการคาดโทษรวมทั้งการลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม การยึดมั่นในอุดมการณ์และจรรยาบรรณทางวิชาชีพเพียงอย่างเดียวทำให้ไม่สามารถรักษาองค์กรหรือการเป็นพนักงานของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไว้ได้ ดังนั้นจึงต้องทำตามคำสั่งจากกรมประชาสัมพันธ์และยังคงยึดหลักวิชาชีพได้ในเฉพาะบางเรื่องบางข่าวเท่านั้น

3. งบประมาณและรายได้ เงินและงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่เพียงพอการแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ในเบื้องต้นเป็นการระดมเงินจากหลายส่วน ได้แก่ กองทุนฝ่ายข่าว เงินรางวัล และเงินบริจาค นอกจากนี้ยังมีการกู้เงินจากผู้สนับสนุนโฆษณา จากจำนวนงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดการทำข่าวจึงต้องกระทำอย่างประหยัด ด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เช่น การรายงานทางโทรศัพท์ เป็นต้น การแก้ไขปัญหาเรื่องเงินในระยะยาว คือ การกระตุ้นรายได้จากการโฆษณา สำหรับการแก้ไขปัญหาเรื่องการเงินของพนักงาน มีการจ่ายเงินชดเชยให้กับพนักงาน ซึ่งทำให้พนักงานทุกคนสามารถประคับประคองการดำรงชีวิตของตนเองไปได้

4. การแก้ไขปัญหาเรื่องคน ส่วนใหญ่เป็นการเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ และเรียกความเชื่อมั่นให้กลับคืนมาในหมู่พนักงาน โดยผ่านกิจกรรมหลายอย่าง เช่น มีกิจกรรมเตะฟุตบอลระหว่างพนักงานกับทีมทหาร และจัดตั้งชมรมเพื่อนไอทีวี เป็นต้น

5. การสร้างความมั่นใจให้กับคนภายนอก เนื่องจากความไม่มั่นใจในสถานีโทรทัศน์ไอทีวีทำให้รายได้ที่ไอทีวีตกไป สถานีโทรทัศน์ไอทีวีพยายามที่จะสื่อความเป็นตัวตนของไอทีวีทีวีเสรีที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงออกไปสู่สายตาประชาชนภายนอก โดยมีการออกไปพบพูดคุยสนทนาเพื่อยืนยันในการทำงานที่ยังคงความเป็นกลางไว้เช่นเดิม ฝ่ายประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่เผยแพร่การยังคงการทำงานไว้เช่นเดิมกับประชาชนภายนอก

อภิปรายผล

ภายหลังจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. การบริหารจัดการภาวะวิกฤตของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

สิ่งที่เกิดขึ้นกับสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ในช่วง วันที่ 27 กุมภาพันธ์-7 มีนาคม 2550 ถือเป็นช่วงที่วิกฤตที่สุด โดยมีคำสั่งจากคณะรัฐมนตรีกำหนดการชำระหนี้ภายในวันที่ 7 มีนาคม 2550 ซึ่งหากสถานีไอทีวีไม่สามารถชำระหนี้ภายในกำหนดได้จะยกเลิกสัมปทาน พร้อมทั้งกำหนด

คณะผู้บริหารชุดใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทน จากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้พนักงานส่วนหนึ่งได้ลาออก สภาพจิตใจของพนักงานที่ขาดความไม่มั่นคงและไม่ทราบอนาคต เป็นความไม่มั่นคงในหลายเรื่อง ได้แก่ รายได้ สถานะขององค์กร และสถานการณ์ทำงานของตนเอง เกิดปัญหาเรื่องเงิน ซึ่งเกิดขึ้นทั้งกับองค์กรและพนักงาน รายได้องค์กรลดลงทำให้งบประมาณฝ่ายข่าวที่มีอยู่เดิมถูกตัดทอนลงไป การทำงานเต็มไปด้วยความยากลำบาก พนักงานไม่ได้รับเงินเดือนนานถึง 4 เดือน โบนัสและสวัสดิการลดลง รวมทั้งสูญเสียความเชื่อมั่นทางการเงินในการทำธุรกรรมอีกด้วย

จากเหตุการณ์ดังกล่าวถือว่าสถานีโทรทัศน์ไอทีวีอยู่ในสภาวะวิกฤต เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนทั้งร่างกายและจิตใจ จำเป็นต้องมีการปฏิบัติการอย่างฉับพลันทันที โดยมีขั้นตอนที่เหมาะสม มีผลกระทบต่อสาธารณชน เนื่องจากเหตุการณ์ต้องเกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ทั้งญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง จำเป็นต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อผู้ได้รับผลกระทบทันที และก่อให้เกิดอันตรายและกระทบต่อสถานภาพ เมื่อเหตุการณ์ของภาวะวิกฤตเกิดขึ้น จะส่งผลโดยตรงให้ครอบครัวของผู้เสียหายสูงขึ้นหรือตกต่ำลงได้ (Karl A. Slaikeu, 1984, p. 53)

ในการแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นกับสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ในกรณีให้ชำระค่าสัมปทานย้อนหลังและค่าปรับไม่มีการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด มีแต่เพียงการยื่นข้อเรียกร้องจากพนักงานต่อรัฐบาลและศาลปกครอง ซึ่งทำให้สถานีไอทีวีถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานจากองค์กรเอกชนไปสู่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และเปลี่ยนชื่อไปเป็นสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ปัญหาภายในที่เกิดขึ้นถูกแก้ไขไปที่ละประเด็น โดยเฉพาะปัญหาเรื่องเงินที่ถือเป็นปัญหาใหญ่

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ถูกเตรียมการวางแผนที่จะแก้ไขกับภาวะวิกฤตไว้ล่วงหน้า และปัญหาค่าสัมปทานที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้รับการแก้ไข เป็นเพียงการปล่อยผ่านไปให้เกิดวิกฤตขึ้นและนำไปสู่กระบวนการจัดการที่ภาครัฐ (สปน.) เห็นว่าควรจะเป็น คือ การเปลี่ยนรูปแบบขององค์กรเอกชนไปสู่หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU) พนักงานบางส่วนมองว่าเป็นความผิดของผู้บริหารที่ไม่วางแผน หรือแก้ปัญหาตั้งแต่ต้น ไม่เป็นไปตามการบริหารจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) ที่องค์กรควรวางแผนสำหรับภาวะวิกฤตให้เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนตามปกติ ไม่ว่าจะบริหารทั้งองค์กร หรือบริหารเพียงแผนกเดียว ก็ต้องวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่ออนาคต การวางแผนนั้น ควรจะรวมไปถึงการวางแผนสำหรับวิกฤตด้วย (บาร์ตัน, 2549, น. 20-79; ลุคซ์ และ บาร์ตแลตต์, 2548, น. 236-252) สอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชลีพร กุสุมภ์ (2545) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานข่าวในภาวะวิกฤติทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี” ศึกษากรณี วิชาศกรรมตีทเว็ลด์เทรตเซ็นเตอร์และอาคารกระทรวงกลาโหมประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า สถานีโทรทัศน์ไอทีวีไม่มีนโยบายการบริหารงานข่าวในภาวะวิกฤติที่เป็นรูปธรรม กระบวนการดำเนินการด้านข่าวมีปัญหาเกิดขึ้นหลาย

ประการ ได้แก่ ไม่มีทีมงานช่วยวางแผน ระบบข้อมูลไม่ดีพอ แผนงานไม่ชัดเจน และการประเมินสถานการณ์ผิดพลาด ทำให้การเตรียมงานไม่ทัน

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาต่อมาภายหลังจากการเกิดเหตุการณ์วิกฤตในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 และสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเปลี่ยนไปเป็นสถานีโทรทัศน์ไอทีวีแล้ว ผู้บริหารและพนักงานสถานีโทรทัศน์ไอทีวีมีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจภายในหมู่พนักงานผ่านกิจกรรมมากมาย เช่น การจัดเตะฟุตบอล การจัดตั้งชมรมเพื่อนไอทีวี เป็นต้น กล่าวได้ว่า การจัดการแก้ไขปัญหามาของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีในเรื่องดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหามาตามทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Theory) โดยตามทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำกับสิ่งจูงใจที่มีประสิทธิภาพ (ศรีอัมพร ดิฐสถาพรเจริญ, 2549, น. 8)

2. สิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

ในเรื่องเสรีภาพของสื่อ โดยอุดมคติในสังคมเปิด สื่อมวลชนมีลักษณะเป็นตลาดเสรีแห่งความคิด สื่อโทรทัศน์จึงควรมีอิสระในการดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์ตามนโยบายของตนมีรูปแบบของสิทธิเสรีภาพอยู่ 3 รูปแบบ คือ 1) การเมืองการปกครองของชาติที่มีอิสระมากจะให้เอกชนหรือนิติบุคคลดำเนินการได้ 2) การเมืองการปกครองที่ควบคุมใกล้ชิดขึ้นไปอีกก็จะมีคณะกรรมการที่รัฐตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด และ 3) ควบคุมมากที่สุดคือ รัฐมอบให้หน่วยงานของรัฐบาลควบคุมดำเนินการเอง (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2533, น. 269) ในสมัยสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเปิดดำเนินการช่วงแรก ๆ ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ถูกตั้งขึ้นจากอุดมการณ์แห่งวิชาชีพนักข่าวที่ต้องการนำเสนอความจริงให้แก่ประชาชนได้รับทราบ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เสรีภาพของสื่อเป็นไปตามอุดมคติที่ตั้ง ๆ ไว้ คือ มีอิสระในการดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์ตามนโยบายของตนเอง ซึ่งถือได้ว่ามีสิทธิเสรีภาพในรูปแบบที่ 1 คือ การเมืองการปกครองของชาติที่มีอิสระมากให้เอกชนดำเนินการได้ มีการแปรรูปไปเป็นบริษัทเอกชน ใช้ชื่อว่า บริษัทไอทีวี จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีนโยบายหรือสโลแกนของสถานีว่า “ไอทีวี ทีวีเสรี” ต่อมา ด้วยวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในช่วงตกต่ำที่สุด ทำให้บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) ต้องขายหุ้นให้กับบริษัท ซินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นช่วงที่สถานีโทรทัศน์ไอทีวีดำเนินการแบบธุรกิจที่แสวงหากำไร และเต็มไปด้วยการแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบตัวเงิน กล่าวได้ว่า ในช่วงดังกล่าวสถานีโทรทัศน์ไอทีวีดำเนินการตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนในแนวอิสรภาพนิยม ที่กรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน (ซีเบอร์ท, 2551, น. 26) อุดมการณ์และหลักวิชาชีพที่เคยยึดถือไว้ในช่วงก่อตั้งสถานีลดลง ในช่วงดังกล่าวจะอธิบายด้วยทฤษฎีสื่อสารมวลชน

แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างละเอียดในหัวข้อสิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

ต่อมาในช่วง ภายหลังกองรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สื่อหลักไม่ว่าจะเป็นวิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ต่างอยู่ในการควบคุมดูแลของคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ถือได้ว่า สิทธิเสรีภาพของสื่อรวมทั้งสถานีโทรทัศน์ไอทีวีอยู่ในรูปแบบที่ 3 คือ การควบคุมมากที่สุด แม้รัฐจะไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการเอง แต่ในช่วงเวลานั้น ภายใต้อำนาจการศึก คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ก็มีคำสั่งและเฝ้าดูแลควบคุมสื่ออย่างใกล้ชิด มีการส่งทหารมาเฝ้าในขณะปฏิบัติงาน การประชุมข่าว และการออกอากาศ ก่อนการนำเสนอข่าวสารใด ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบก่อนทุกครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิमित สุขประเสริฐ (2550) ศึกษาเรื่องความเป็นกลางกับการเสนอข่าว การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 พบว่า การกำหนดวาระข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 พบว่า มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง และคนในรัฐบาลผ่านทางผู้บริหารระดับสูงในสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ทำให้บรรณาธิการข่าวจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังในการเสนอข่าว และเลือกนำเสนอข่าวฝ่าย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และผู้สนับสนุนมากขึ้น กล่าวได้ว่า ในช่วงดังกล่าวสถานีโทรทัศน์ไอทีวีดำเนินการตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนในแนวคอมมิวนิสต์ไซเวียตที่กรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ มีการควบคุมดูแลโดยรัฐอย่างเข้มงวด (ซีเบอร์ท, 2551, น. 27)

ส่วนในช่วงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีได้เปลี่ยนมาเป็นสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ ในช่วงนั้นถือได้ว่าสิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีอยู่ในรูปแบบที่ 2 คือ มีคณะกรรมการที่รัฐตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด โดยมีผู้บริหารระดับสูงเป็นบุคคลจากกรมประชาสัมพันธ์เข้ามาดูแลในการนำเสนอข่าว แต่ผู้บริหารของฝ่ายข่าวยังคงเป็นคนของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเดิม ทำให้การปฏิบัติงานถูกดำเนินการโดยสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเอง แต่มีคนของภาครัฐคอยตรวจสอบและออกคำสั่งอย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า ในช่วงดังกล่าวสถานีโทรทัศน์ไอทีวียังคงดำเนินการตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนในแนวคอมมิวนิสต์ไซเวียตที่กรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ มีการควบคุมดูแลโดยรัฐอย่างเข้มงวด (ซีเบอร์ท, 2551, น. 27) แต่ในช่วงนี้ การควบคุมจากรัฐมีน้อยกว่าในช่วงสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ภายหลังกองรัฐประหารและภายใต้อำนาจการศึก

จากที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรวรุณ สุชี (2548) ศึกษาเรื่องเสรีภาพของสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของโทรทัศน์ในประเทศไทย ได้แก่ ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์คลื่นความถี่โทรทัศน์ของรัฐ และ

ปัจจัยอื่น ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ทัศนคติในการทำกำไรของผู้ประกอบการ ปัจจัยทางด้านการเมือง เช่น การแทรกแซงของรัฐ

3. สิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีที่ควรจะเป็น

จากที่กล่าวมาในหัวข้อข้างต้น รูปแบบที่ 1 การเมืองการปกครองของชาติที่มีอิสระมากจะให้เอกชนหรือนิติบุคคลดำเนินการได้ ควรจะเป็นการปกครองที่จะทำให้สื่อมวลชนมีสิทธิเสรีภาพมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า การให้บริษัทเอกชนเข้าดำเนินการธุรกิจสื่อมวลชนตามทฤษฎี Libertarian จะสร้างช่องว่างให้ระบบธุรกิจเข้ามาครอบงำสื่อ (สมควร กวียะ, 2539, น. 61) ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อสิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ตามทฤษฎีสื่อมวลชนแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

ดังนั้น ทางออกจกสภาวะการณ์ดังกล่าว คือ รูปแบบสื่อมวลชนแบบประชาธิปไตย (Democratic-Participant Media Theory) แบบเน้นการมีส่วนร่วม คือ ต้องหันกลับมาหาความต้องการผลประโยชน์และความคาดหวังของกลุ่มผู้รับสารทุก ๆ กลุ่ม โดยสื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่โดยสรุป คือ (สมควร กวียะ, 2539, น. 61)

1. ตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ชุมชนขนาดเล็ก และชนกลุ่มน้อยในด้านสิทธิการรู้และการสื่อสาร (Right to know and right to communicate)
2. เปิดโอกาสให้ผู้รับสารทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร ความคิดเห็นและการศึกษา รวมทั้งในการบริหารรูปแบบที่เหมาะสม

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ไอทีวีให้เป็นที่วิสาธารณะ โดยการนำเสนอข่าวจะไม่เอนเอียงไปยังกลุ่มผู้สนับสนุนการโฆษณา และกลุ่มที่ไม่สามารถออกสื่อได้ เช่น องค์กรอิสระทั่วไป กลุ่ม NGO กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ได้มีโอกาสในการนำเสนอบทบาทของตนเองไปสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น ยึดหลักแนวทางตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มผู้เป็นเจ้าของประเทศ เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างคุณประโยชน์แก่สาธารณะ และสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2551, น. 6) แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเป็นที่วิสาธารณะ ยังคงเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งมีปัญหาเรื่องระเบียบข้อบังคับและความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มที่หลากหลาย ทำให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวีใช้รูปแบบการบริหารแบบ SDU สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญนำ โสภากูทก (2548) ศึกษาเรื่อง “เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2540)” พบว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่าง ๆ ในอดีตและฉบับปัจจุบันจะได้ให้

การรับรองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นแก่สื่อมวลชนไว้ก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าในปัจจุบันนี้สื่อมวลชนยังคงถูกแทรกแซงและลิดรอนสิทธิเสรีภาพ โดยกฎหมายที่มีเนื้อหาเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งหรือไม่สอดคล้องต่อรัฐธรรมนูญ

4. สิทธิเสรีภาพของสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

สิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี ในแต่ละช่วงเวลาถูกแทรกแซงจากกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ การแทรกแซงจาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงบริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นส่วนใหญ่ การแทรกแซงจากคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ในช่วงหลังรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และการแทรกแซงจากกรมประชาสัมพันธ์ และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ในช่วงภายหลังเปลี่ยนมาเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี ในช่วงการแทรกแซงจากรัฐบาลสื่อถูกมองเป็นเครื่องมือของภาครัฐหรือที่เรียกกันว่า “กระบอกเสียง” ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐไปยังประชาชน ซึ่งภาครัฐต้องการให้ประชาชนรับรู้หรือไม่รับรู้ข่าวสารอะไรก็สามารถควบคุมได้จากสื่อเหล่านี้ แต่หากสื่ออยู่ในมือของบริษัทเอกชนหรือองค์กรธุรกิจที่มองในเรื่องของกำไรขาดทุนแล้วละก็ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารก็เปรียบเสมือนสินค้า/บริการตัวหนึ่งในธุรกิจเช่นกัน

นายทุนหรือเจ้าของสื่อต้องการกำไรจากการผลิตสื่อเหมือนกับการผลิตสินค้าทั่วไป ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ เนื้อหาข่าวสารจะสอดคล้องกับความใฝ่ฝันของมวลชน ธุรกิจสื่อมวลชนมีแนวโน้มเติบโตขึ้น มีลักษณะผูกขาดมากขึ้น ไม่มีการเสี่ยงเกี่ยวกับการลงทุน และสนองข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มที่สามารถจ่ายได้เท่านั้น (Graham, 1979, p. 135) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีในช่วงที่บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นข้างมาก มีการบริหารแบบเอกชนอย่างสมบูรณ์แบบ คำนึงถึงผลกำไรจากการประกอบการสูงสุด บริการข้อมูลข่าวสารที่ตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย จึงมีการยื่นข้อเรียกร้องต่อศาลอนุญาโตตุลาการให้มีการปรับผังรายการ จากเดิมสัดส่วนของสาระข่าวสารต่อรายการบันเทิงเป็น 70 : 30 เปลี่ยนเป็น 50 : 50 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นิยมชมชอบโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงมากที่สุด

จากสิ่งที่ปรากฏขึ้นในช่วงดังกล่าวนี้ เป็นไปตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของ Graham (1979, 123-146) พบว่า สถาบันสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันเศรษฐกิจ สิ่งที่สื่อมวลชนผลิตออกมา มีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนค่านิยมเพราะอยู่ภายใต้

ความกดดันของความต้องการในการขยายตลาด ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจะเป็นของเจ้าของผู้ประกอบการ ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้ คือ ความต้องการผลกำไรจากการดำเนินงานของสื่อมวลชน

ซึ่งจะเห็นได้จากในช่วงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีที่กลุ่มบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นส่วนใหญ่ การบริหารงานจะคำนึงถึงรายได้และผลกำไรจากการประกอบการ คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้สนับสนุนโฆษณาอย่างมาก ซึ่งจะทำให้สถานีมีโฆษณาเข้ามา มากจนเบียดบังเวลาการนำเสนอข่าวที่ลดน้อยลงตาม เนื้อหาสาระของข่าวสารลดลงจากแต่เดิมก่อนที่บริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จะเข้ามาถือหุ้นส่วนใหญ่

“พอเป็นบริษัทมหาชน น่าแปลกที่ความเข้มข้นของการทำงานถูกทอนลงไป เป็นธุรกิจเงินไป..ตอนแรกไอทีวีมีความต่อเนื่อง แต่ไอทีวียุคชินฯ การนำเสนอข่าวน้อยลง มีโฆษณาเข้ามา รายได้ พื้นที่ข่าวลดลงเรื่อย ๆ ... ก็ย้อนกลับไปมีเวลาเหมือนช่วงแรก คือเยอะอีกครั้ง ก็อาจจะเป็นเพราะอะไร ๆ เป็นธุรกิจไปหมด เพราะต้องผูกพันกับผลประโยชน์ รายได้” (จอม เพชรประดับ, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2552)

การดำเนินธุรกิจสื่อมวลชนที่คำนึงถึงผลประโยชน์ กำไร และรายได้แล้ว การนำเสนอข่าวสารย่อมถูกอิทธิพลของผู้สนับสนุนโฆษณามาเป็นปัจจัยหลัก ซึ่งสื่อมวลชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry) ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยกฎเกณฑ์ทั่วไปของการกำหนดโดยปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยวัฒนธรรมและอุดมการณ์เป็นโครงสร้างส่วนบน ซึ่งจะดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนล่าง สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชนชั้นที่เป็นเจ้าของและควบคุมสื่อ นั้น ๆ ดังนั้น สื่อที่เป็นกิจการเอกชนก็มุ่งผลิตรายการเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เป็นผู้อุปถัมภ์รายการหรือผู้สนับสนุนโฆษณา โดยเป็นรายการที่มีเนื้อหาเอาใจตลาด เพื่อขยายจำนวนผู้รับสาร ถ้าเป็นสื่อของรัฐ ก็จะมีแนวโน้มที่นำเสนอรายการเพื่อสร้างความนิยมต่อรัฐบาล และย้าค่านิยมหลักของสังคม (สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2531, น. 102-103) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาธิตี ชัยพันธ์ (2544) ศึกษาการบริหารงานข่าวโทรทัศน์ : ข่าว 9 อ.ส.ม.ท. ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแวดล้อมภายนอก พบว่า ปัจจัยเหตุการณ์และกระแสวัฒนธรรม สถานีโทรทัศน์คู่แข่ง รวมถึงความนิยมของผู้ดูที่มีต่อรายการส่งผลจากรายได้จากการโฆษณาและอนาคต ปัจจัยภายนอกจากการควบคุมด้านกฎหมายและการเมือง สถาบันสังคมจะส่งผลต่อการบริหารงานข่าว

ดังที่ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2537) ได้สรุปถึงแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชนแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองไว้ว่า แนวคิดนี้ไม่ค่อยสนใจเรื่องเนื้อหาอุดมการณ์ของสื่อมวลชนเท่าใดนัก แต่ให้ความสำคัญมากในการมองโครงสร้างเศรษฐกิจของระบบสื่อมวลชน แนวคิดนี้ย้าว่าอุดม

การณ์และสื่อเป็นผลผลิตของระบบเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นเราต้องเข้าใจว่าผู้ใดเป็นผู้ที่ควบคุมสื่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อชิรญา สุภาเดช (2551) ศึกษาเสรีภาพในการนำเสนอข่าวการเมือง กรณีการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ไทยโพสต์ และมติชนรายวัน และงานวิจัยของ ปรรารถนา เดชประเสริฐศรี (2551) ศึกษาเสรีภาพในการนำเสนอข่าวการเมือง กรณีการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ผู้จัดการรายวัน และโพสต์ ทูเดย์ พบว่า เดลินิวส์ ไทยรัฐ และโพสต์ ทูเดย์ ขาดเสรีภาพด้านการนำเสนอข่าวโดยปราศจากความกลัวหรือการเข้าข้างและต่อต้านอย่าง แข็งขันจากผู้ให้โฆษณา แหล่งข่าว ผู้มีอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการ ปรับปรุงสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไปสู่องค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ดีและองค์กรที่มีสิทธิและเสรีภาพ ในการนำเสนอข่าวเพิ่มมากขึ้นดังนี้

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

เนื่องจากในปัจจุบัน สถานีโทรทัศน์แห่งนี้ได้เปลี่ยนแปลงจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ไปสู่ทีวีไทย อันเป็นโทรทัศน์สาธารณะเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่มี ข้อเสนอแนะ มีเพียงข้อสังเกตที่ได้จากการผลการวิจัยเพื่อตั้งเป็นข้อสังเกตให้แก่โทรทัศน์สาธารณะ ดังนี้

1. ภายหลังเกิดเหตุการณ์วิกฤตกับสถานีโทรทัศน์ไอทีวีในช่วงเดือนมีนาคม 2550 ที่ผ่านมา ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ไอทีวีควรมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำสั่ง หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการณ์ เพื่อสร้างเป็นประสบการณ์ เรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้น พร้อมทั้ง วางแผนรองรับในกรณีที่จะเกิดเหตุการณ์วิกฤตเช่นนี้ และวางแผนรองรับเหตุการณ์วิกฤตเหตุการณ์ อื่นที่คาดว่าจะอาจเกิดขึ้น

2. วัฒนธรรมองค์กรในเรื่องความรวดเร็วในการทำงานและการนำเสนอข่าว รวมทั้ง นโยบายทีวีเสรี สถานีโทรทัศน์ไอทีวีควรรักษาไว้ ด้วยการฝึกอบรมหรือสร้างกิจกรรมที่ให้ พนักงานปฏิบัติร่วมกัน เพื่อสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รักสมัครสมานสามัคคี ในกิจกรรม ควรเสริมให้พนักงานตระหนักรู้ เห็นคุณค่า และภูมิใจในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพนักข่าว ซึ่งพนักงาน

ที่ยังคงอยู่ในองค์กรล้วนมีอุดมการณ์เหล่านี้ยิ่งกว่าเดิมที่ แต่อย่างไรก็ตาม สถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีก็ควรเสริมสร้างกำลังใจเพื่อให้พนักงานเหล่านี้มีพลังในการฟันฝ่าอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

3. สถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีภายใต้การควบคุมดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ ทำให้ถูกแทรกแซงในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าว ซึ่งการแทรกแซงมีมากกว่าในขณะที่สถานีโทรทัศน์อยู่ในช่วงที่บริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นส่วนใหญ่ ดังนั้น ด้วยสังคมแห่งความเป็นประชาธิปไตยที่สื่อมวลชนควรมีสิทธิและเสรีภาพ สถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีควรถูกแปรรูปไปเป็นบริษัทเอกชนที่ปราศจากการครอบงำจากภาครัฐ และปล่อยให้ไปทำตามกลไกดังที่ควรจะเป็น ด้วยการให้ประชาชนเข้าซื้อหุ้นและเป็นเจ้าของสถานี

4. การจัดตั้งทีวีสาธารณะ ควรจัดของสถานีโทรทัศน์ใหม่แยกต่างหาก ไม่ควรเปลี่ยนสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีไปสู่การเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ เนื่องจากแต่เดิมสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีมีรูปแบบการดำเนินการแบบองค์กรเอกชนที่แสวงหากำไรและรายได้เข้าสู่องค์กร หากเปลี่ยนให้เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรโดยนำภาษีจากประชาชนมาใช้แล้วจะไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดดังที่ควรจะเป็น ดังนั้น การจัดตั้งทีวีสาธารณะจึงควรมาจากสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่ การปรับเปลี่ยนจะสามารถกระทำได้สะดวกมากกว่า

5. การจัดตั้งทีวีสาธารณะควรให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง เช่น องค์กรอิสระ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย เป็นต้น เพื่อให้สถานีโทรทัศน์ที่จัดตั้งขึ้นปราศจากการแทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพลใดทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. นอกจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีแล้ว ควรใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจความคิดเห็นของทั้งพนักงานสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีและประชาชนผู้รับชมรายการสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีเป็นประจำ ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวี เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น เช่น ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ช่อง 3 ช่อง 5 และช่อง 7 เป็นต้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสถานีโทรทัศน์ แทนที่จะเห็นความแตกต่างของสถานีโทรทัศน์ที่ไอทีวีในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น

3. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วง

ระยะเวลาระหว่าง 6 เดือน คือก่อนการเปลี่ยนจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีไปเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี 3 เดือน และภายหลังการเปลี่ยนแปลง 3 เดือน เป็นช่วงเวลาหลักในการศึกษา หากแต่ในความเป็นจริง สภาพการณ์ของปัญหามีอยู่ในระยะเวลาของการดำเนินการสถานีโทรทัศน์มาตั้งแต่ช่วงการเปลี่ยนผู้ถือหุ้นใหญ่ จากทางกลุ่มชินคอร์ปอเรชั่น อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสัญญาสัมปทานที่ไอทีวีทำกับสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อันเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งหลังการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีแล้ว ก็ยังประสบความเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนเป็นโทรทัศน์สาธารณะ ในช่วงระยะเวลา 10 เดือนให้หลัง ซึ่งมีความน่าสนใจหากจะมีการศึกษาภายหลังเพิ่มเติม

ข้อจำกัดงานวิจัย

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 8 เดือน คือก่อนการเปลี่ยนแปลง 4 เดือน และภายหลังการเปลี่ยนแปลง 4 เดือน โดยประมาณ เป็นช่วงเวลาหลักในการศึกษา หากแต่ในความเป็นจริง สภาพการณ์ของปัญหามีอยู่ในระยะเวลาของการดำเนินการสถานีโทรทัศน์มาตั้งแต่ช่วงการเปลี่ยนผู้ถือหุ้นใหญ่ จากทางกลุ่มชินคอร์ปอเรชั่น อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสัญญาสัมปทานที่ไอทีวีทำกับสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อันเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งหลังการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีแล้ว ก็ยังประสบความเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนเป็นโทรทัศน์สาธารณะ ในช่วงระยะเวลา 10 เดือนให้หลัง ซึ่งมีความน่าสนใจหากจะมีการศึกษาภายหลังเพิ่มเติม

2. กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาสัมภาษณ์บางท่านหลงลืมหรือตกหล่นในรายละเอียดของเรื่องที่ศึกษา เนื่องจากไม่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจน หรือคำสั่งต่าง ๆ เป็นไปด้วยวาจา ไม่ได้มีลายลักษณ์อักษร รวมทั้งข้อมูลบางส่วนที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ เพราะมีผลกับรูปคดีความที่บริษัท ไอทีวี จำกัด หรือผู้ถือหุ้น ยังเป็นคู่ความฟ้องคดีทางแพ่ง กับสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อยู่